

CELŠ

Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes
teoloģisks, reliģijpētniecisks un kultūrvēsturisks
izdevums
Nr. 66

Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte
LU Akadēmiskais apgāds
Rīga, 2016

PROFESORA IMANUELA BENCINGERA (1865–1935) PRIVĀTKOLEKCIJA LATVIJAS UNIVERSITĀTES BIBLIOTĒKAS KRĀJUMĀ

Iļga Mantiniece

Mg. sci. soc., LU Bibliotēkas eksperte

Profesors un teoloģijas zinātņu doktors Imanuels Bencingers (*Immanuel Gustav Adolf Benzinger*, 1865–1935) pieder pie mācībspēkiem, kas uz Latvijas Universitāti ataicināti no ārzemēm – viņš ir viena no spilgtākajām personībām, kas attiecīgajā nozarē atpazīstama ārvalstīs. Latvijā I. Bencingers ieradās 1921. gada vasarā pēc Latvijas Augstskolas Teoloģijas fakultātes vadības aicinājuma strādāt Vecās Deribas un reliģijas vēstures katedrā – amatu atstājušā profesora Maksimiliāna Stefānija (*Maximilian Stephany*, 1870–1931) vietā, un visu atlikušo darba mūžu veltīja Latvijas Universitātei (turpmāk – LU). Pēc profesora Bencingera nāves, 1935. gada maijā, LU no viņa atraitnes atpirkta profesora savākto privātbibliotēku kā vērtīgu, profesionāli veidotu tematisku kolekciju, kas tagad veido interesantu LU kultūrvēsturiskā mantojuma daļu LU Bibliotēkas krājumā.

Gadā, kad Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes profesors Imanuels Bencingers aizgāja viņšaulē, nāca klajā izdevuma “Ceļš” pirmais gadagājums (1935). Pirmajā numurā sadaļā “Skola un pedagogija” tika publicēts privātdocenta Fēliksa Treija raksts “Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai”.¹ Tajā samērā detalizēti pārstāstīta Imanuela Bencingera biogrāfija, raksturoti apstākļi un cilvēki, kas

¹ Fēliks Treijs, “Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai”, *Ceļš* 2 (1935): 124.–130. lpp.

veidojuši nākamā profesora personības iezīmes un interešu loku – tā rezultātā Teoloģijas fakultāte ieguva “darbā un dzīvē pārbaudītu zinātnieku” ar plašu pieredzi, kurš “vēsturiskos faktus prata ielikt plašā kopsakarības rāmī” un “brīdināja jaunus teologus nejaukt divas lietas: zināšanu un ticību” Citēti paša Bencingera vārdi: “Nesludiniet no kanceles savas zināšanas, neienesiet zinātnē sprediķu stilu!”²

Arī pirmais “*Studia Theologica*” sējums,³ ko tajā gadā izdeva LU Teoloģijas fakultāte, bija veltīts profesoram Dr. Imanuelam Bencingeram kā viņa 70. dzimšanas dienas godinājuma rakstu krājums ar deviņiem rakstiem (sešus sarakstījuši fakultātes mācībspēki, trīs – ārzemju autori, skandināvu teologi). Šajā izdevumā gan neviens raksts nav latviski (pat ne Voldemāra Maldoņa un Eduarda Zicāna darbi par latviešu mitoloģiju); pārsvarā tie ir vācu valodā, izņemot Fēliksa Treija rakstu, kas publicēts franču valodā. 1935. gada 21. februārī fakultāte ar šo krājumu sveica jubilāru, viņam aizejot pensijā (profesors atkāpās no štata vietas saistībā ar pensijas vecuma sasniegšanu, bet bija paredzējis turpināt pildīt pienākumus līdz mācību gada beigām). Taču poligrāfiski iespiesto izdevumu I. Bencingers nesaņēma. Liktenīgā kārtā šī diena bija pēdējā, kas pavadīta kolēģu un audzēkņu vidū, jo profesors saslima tajā pašā dienā, slimība strauji attīstījās, un divas nedēļas vēlāk I. Bencingers mira.⁴

Biogrāfija⁵

Imanuels Bencingers, pilnā vārdā Imanuels Gustavs Ādolfs Bencingers, dzimis 1865. gada 21. februārī Štutgartē, Vācijā, Evaņģēliskā meiteņu institūta rektora Mihaela Bencingera

Fēlikss Treijs, op. cit., 127. lpp.

Studia Theologica I, Ed. Ordo Theologorum Universitatis Latviensis (Rīga: L.U. Studentu padomes Grāmatnīca, 1935), 227 lpp.

Eduards Zicāns, “Prof. J. Bencingers †”, *Students*, 18. marts 1935: 3. lpp.

Biogrāfiskie dati kopumā ņemti no šādiem avotiem:

Eduards Zicāns, “Prof. J. Bencingers †”, *Students*, 18. marts 1935: 3. lpp.

Eduards Zicāns, “Prof. J. Bencingers †”, *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 3 (1935), 264.–266. lpp.

Latvijas Universitāte 1919–1929 (Rīga: Latvijas Universitātes izdevums, 1929), 578.–579. lpp.

Humanitāro zinātņu virtuālā enciklopēdija: personālijas, avoti, termini, <http://en.lulfmil.lv/?p=11122&kopa=21&r=bencingers-imanuels-gustavs-adolfs> (skatīts 01.08.2016.).

(*Michael Benzinger*, 1823–1904) ģimenē, audzināts pēc luteriskā piētisma tradīcijām. Māte Johanna Marija Elizabete (*Johanna Maria Elisabeth Benzinger (Sehmann)*, 1839–1882) bija zviedru artilērijas kapteiņa Adolfa Ludviga Sēmāna (*Adolf Ludvig Sehmann*, 1809–1899) meita. Divi no Imanuela brāļiem – Augusts (*August Friedrich Benzinger*, 1868–?) un Pauls (*Paul Adolf Benzinger*, 1879–?) pēdas vēsturē nav atstājuši, bet trešais brālis Teodors (*Theodor Benzinger*, 1872–?) kļuva atpazīstams grāmatizdevēju pasaulē ar savu darbu “Lichtbilderverlag Theodor Benzinger”, kā arī ar grāmatām, kas izdotas sadarbībā ar Imanuelu Bencingeru. 1894. gadā Imanuels apprecēja Rozu Bineri (*Wilhelmine Rosalie Binder*, 1867–194?), un gadu vēlāk piedzima viņu vienīgais dēls, arī Imanuels, kurš Pirmā pasaules kara sākumā tika iesaukts vācu armijā un frontē gāja bojā.⁶ Rozai Bencingerei bija trausla veselība, kuras dēļ vēlāk tika izlemts atteikties no dzīves Palestīnā, taču savu vīru viņa pārdzīvoja.

Atgriežoties pie I. Bencingera biogrāfijas, redzam, kā veidojusies viņa interese par Svēto Zemi. 1933. gadā, svinot simto semestri zinātnieka mūžā (kopš imatrikulēšanās Tībingenes Universitātē 1893. gadā), klātesošie dalījās atmiņās par viņa dzīves ceļu: “.. Pats gaviļnieks vietām ar humoru stāstīja par savām studiju gaitām, zinātniekiem, dzīvi un darbu. Viņam jau skolā sēdot iepaticies Odisejas pants par svešām zemēm un cilvēkiem un tagad mūža vakarā varot būt laimīgs, ka viņš dzīvojis pavisam zem 7 valšņu karogiem, no kuriem Latvijas karogs būšot arī pēdējais. Visjaukākā tomēr bijusi dzīve Jeruzalemē: tur nebijuši ne automobiļi, ne tramvaji, arī pasts un avīzes

-
- Martin Mulzer, “Benzinger. Immanuel”, <http://www.bibelwissenschaft.de/wibilex/das-bibellexikon/lexikon/sachwort/anzeigen/details/benzinger-immanuel/ch/e48bbc6d663cd75955228ef066a24bb0/> (skatīts 01.08.2016.).
 - Edgars Ķiploks, sast., *Index scriptorum Immanuelis Benzinger, Palaestinae Antiquitatum Veterisque Testamenti investigatoris* (Rīga: L.U. Studentu padomes grāmatnīca, 1938), 3.–5. lpp.
 - Fēlikss Treijs, “Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai”, 128. lpp.

All public member trees results for Immanuel Benzinger, http://search.ancestry.com.au/cgi-bin/sse.dll?db=pubmembertrees&gss=sfs28_ms_r_db&new=1&rank=1&gsfn=immanuel&gsfn_x=0&gsln=Benzinger&gsln_x=0&msbpn__ftp=Sweden&msbpn=5216&MSAV=1&uidh=000

pienākušas tikai reizi nedēļā. Vienā dienā tās tad izlasītas un 6 palikušas pilnā mērā darbam.”⁷

Tāpat kā viņa tēvs, Imanuels Bencingers izvēlējās apgūt teoloģiju Tībingenes Universitātē (1883–1888), ieguva filozofijas doktora (*Dr. phil.*) grādu (1888) un teoloģijas licenciāta (*Lic. theol.*) grādu (1893). Tur sastaptie pedagogi, it īpaši orientālists, semītu filologs Alberts Socins (*Albert Socin*, 1844–1899) un Vecās Derības pētnieks Emīls Kaučs (*Emil Friedrich Kautzsch*, 1841–1910), studiju laikā atstāja spēcīgu iespaidu uz jauno Bencingeru. Tas noteica turpmāko interešu virzienu, kurā viņš mērķtiecīgi darbojās desmit gadus vēlāk: vispirms Virtembergas baznīcas un skolas dienestā (1888–1891), tad Evaņģēliski teoloģiskajā seminārā Tībingenē, paralēli uzstājoties ar Vecās Derības priekšlasījumiem Tībingenes Universitātē (1891–1894), pēc tam Bencingers strādāja par skolu inspektoru, tautskolas evaņģēliskās ticības mācības pasniedzēju un otro pilsētas mācītāju Neienstatē (1894–1898), kā arī par privātdocentu Vecās Derības teoloģijā Berlīnes Universitātē (1898–1901).

Nozīmīgs pavērsiens Imanuela Bencingera karjerā bija piedāvātā sadarbība ar Karla Bedekera izdevniecību. 1890. gadā izdevniecība viņam finansēja pētniecības ceļojumu, lai varētu atjaunināt informāciju Palestīnas un Sīrijas ceļvežos, kuri veidoti uz A. Socina darbu pamata. No 1891. gada regulāri tika publicēti atjaunotie izdevumi, papildināti ar jaunākajiem pētījumiem. Bencingera papildināto “Baedeker Guide” ceļvežu sējumu vēsturiskā un topogrāfiskā precizitāte ievērojami cēla viņa prestižu speciālistu aprindās. Iegūtie materiāli un uzkrātā informācija par Palestīnas senatnes pētījumiem turklāt papildināja grāmatu “Hebräische Archäologie”, kas nāca klajā 1894. gadā. Šajā laikā I. Bencingers jau ieņēma vadošus amatus Vācu Austrumzemju biedrībā (*Deutsche Morgenländische Gesellschaft*) un Vācu Palestīnas pētīšanas biedrībā (*Deutscher Palästinaverein*), viņš bija izdevējs un līdzstrādnieks, kā arī vairāku rakstu autors laikrakstā “Zeitschrift des Deutschen Palästinaverein”

1901. gada otrajā pusē Imanuels Bencingers izlēma atstāt Vāciju un kopā ar sievu pārcelties uz Palestīnu, lai pievērstos

⁷ “Prof. J. Bencingera godināšana”, *Universitas*, 15. marts 1933: 74. lpp.

arheoloģiskajiem pētījumiem. Plašākais no tiem bija Megido (1903–1905). Dažādos avotos par Palestīnas periodu minēti atšķirīgi datumi un nosaukumi dažādajām institūcijām, ar kurām viņš bija saistīts. Paralēli pētniecības darbam Bencingers Jeruzalemē no 1902. gada veica arī pedagoģisko darbu vācu jūdu palīdzības biedrības “Hilfsverein der deutschen Juden” skolotāju seminārā un komercskolā, Jeruzalemes Augstākajā vācu skolā, kā arī pildīja Nīderlandes vicekonsula pienākumus (no 1906. g.). Tomēr Palestīnas klimats kaitēja sievas veselībai, tādēļ 1912. gadā I. Bencingers pieņēma uzaicinājumu strādāt Kanādā, Toronto Universitātē, taču sieva dažādu apstākļu dēļ uz Ziemeļameriku nepārcēlās. Pirmais pasaules karš ienesa daudzas korekcijas prof. Bencingera turpmākajā karjerā. No Toronto Universitātes nācās aiziet, sekoja darbs Amerikas Savienotajās Valstīs – Mīdvilas teoloģiskajā skolā Pensilvānijas štatā (1915–1919), tad Vāgnera koledžā Ņujorkā (1919–1920), beidzot I. Bencingers atgriezās Vācijā, kur neilgu laiku (1920–1921) strādāja Tībingenes Universitātes bibliotēkā.

Imanuels Bencingers un Pirmais pasaules karš

Dažkārt tiek pausts izbrīns, ka prof. Bencingers nekad nav pieminējis Pirmo pasaules karu, kurš atstāja visai dziļas pēdas ļaužu apziņā un ietekmēja arī akadēmiskās pasaules paustās atziņas. Visticamāk, atturēšanos to jebkad pieminēt ir iespaidojusi rūgtā dzīves pieredze, kas gandrīz sagrava Imanuela Bencingera karjeru. Šī tēma biogrāfiskajos avotos ir maz skarta, tādēļ ir vērts to tagad aplūkot tuvāk.

No biogrāfiskajām ziņām redzams, ka Pirmā pasaules kara gadus I. Bencingers aizvadīja Amerikas kontinentā (1912–1920) – 1912. gadā viņš atstāja Palestīnu, pieņemdam Toronto Universitātes uzaicinājumu strādāt par klasiskās filoloģijas profesoru. F. Treijs rakstīja:⁸ “Kundzes veselības dēļ nācās atstāt darbu Jeruzalemē. Toronto universitātes vecderibnieks [Frederiks Makardijs (*J. Frederick McCurdy*, 1847–1935)⁹] bija

⁸ Fēlikss Treijs, “Prof. Dr. phil. et Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai”, 128. lpp.

Robert Craig Brown, *Arts and Science at Toronto: A History, 1827–1990* (Toronto: University of Toronto Press, 2013), 66.

čaklo arhaiologu izraudzījis par savu pēcteci un tādēļ prof. B[encingers] 1912. gadā sekoja šim aicinājumam, kas viņu no Svētās zemes noveda uz Ameriku.” Kaut arī Bencingera slava vairāk saistījās ar pētījumiem par Veco Derību un Palestīnas vēsturi, viņa kvalifikācija semītu valodās jau bija tik augsta, ka viņš tika izraudzīts pasniegt arī šīs valodas.

1914. gada vasarā Imanuels Bencingers izbrauca uz Vāciju, lai aizvestu ģimeni uz Kanādu. Līdz ar kara sākumu profesors vēl spēja atgriezties Kanādā, bet sieva palika Vācijā, un viņu vienīgais dēls, deviņpadsmitgadīgais Imanuels jr., tika iesaukts vācu armijā.¹⁰

Sākoties Pirmajam pasaules karam, Kanāda kā Britu Impērijas sastāvdaļa tika iesaistīta karā Antantes pusē pret vāciešiem, un tas iespaidoja vispārējo attieksmi pret vācu nacionālītātes pārstāvjiem, kuri dzīvoja Kanādā. Toronto Universitātē strādāja trīs vācu izcelsmes profesori, un arī viņiem nācās saskarties ar izteikti naidīgu nostāju etniskās piederības dēļ. Profesors Bencingers saņēma vissmagākos triecienus, jo intervijā “The Globe” reportierim pēc atgriešanās Kanādā neapdomīgi bija paudis Vācijas oficiālo viedokli par kara izcelšanās iemesliem, turklāt bija vaļširdīgi atzinies, ka viņa dēls dien Vācijas armijā. Šīs intervijas publicēšanu Universitātes vadībai izdevās novērst, un profesoram Bencingeram tika norādīts turpmāk neizteikties par šo tēmu, viņš arī paklausīja, taču bija jau par vēlu.¹¹

Kaut arī rektors R. Falconers (*Sir Robert Falconer*, 1867–1943) centās pasargāt profesoru no sabiedrības uzbrukumiem, viņam no Universitātes nācās aiziet, atlūgumu viņš parakstīja 1914. gada 31. decembrī.¹² Nesekmējās arī rektora mēģinājumi prof. Bencingeram sameklēt līdzvērtīgu vietu Hārvardā, Jeilā vai Kolumbijā,¹³ iespēja strādāt radās vien progresīvajā nelielajā Mīdvilas teoloģiskajā skolā Pensilvānijas štatā, kur viņš dabūja Vecās Derības un reliģiju vēstures profesora vietu (1915–1919), taču cerības atgriezties Toronto Universitātē pēc

¹⁰ Martin L. Friedland, *The University of Toronto: A History* (Toronto: University of Toronto Press, 2002), 260.

Michiel Horn, *Academic Freedom in Canada: a History* (Toronto: University of Toronto Press, 1999), 41.

Michiel Horn, *Academic Freedom in Canada*, 43.

¹³ Robert Craig Brown, *Arts and Science at Toronto*, 65–66.

kara beigām bija veltīgas.¹⁴ Amerikas Savienotās Valstis kara iesaistījās 1917. gadā.

Pirmā pasaules kara laikā I. Bencingera sievai kā vācietei bija liegts iebraukt Amerikas kontinentā. Dēls krita kaujās Francijas teritorijā. Šie gadi bija smagi, arī zinātniskās darbības iespējas nebija visai plašas, un kara atskaņas atkal spieda pārcelties, šoreiz uz Vāgnera koledžu Steitenailendā, Ņujorkā. Tur I. Bencingers visai neilgu laiku (1919–1920) strādāja par Vecās Derības profesoru, līdz atstāja Ameriku, un šos astoņus gadus iz dzīves turpmāk pieminējis maz, tāpat kā karu un visu, kas ar to saistīts.

Par to, ka profesors Imanuels Bencingers centās noturēties ārzemju vidē un pielāgoties prasībām izrādīt lojalitāti, var spriest pēc grāmatām, kas iegādātas un saglabājušās viņa bibliotēkā: H. Münsterberg, "The Peace and America" (New York, 1915) – izdevums, kurā pausts Amerikas viedoklis par Pirmo pasaules karu, "tā dēvētajiem faktiem", Vilhelmu II, vācu kultūru, amerikāņu priekšstatiem par vērtībām u. tml.; R. A. Falconer, "The German Tragedy and Its Meaning for Canada" (Toronto, 1915) – par Vācijas pārvēršanos no ideālistu un intelektuālās brīvības valsts par spēka pielietošanas un iebaidīšanas impēriju, par tās pārprasto patriotismu, par iespējamiem cēloņiem un ietekmi uz Kanādu; É. Durkheim & E. Denis, "Who Wanted War? : The Origin of the War According to Diplomatic Documents" (Paris, 1915) un J. Bédier, "German Atrocities from German Evidence" (Paris, 1915) tulkojumi no franču valodas sērijā "Studies and Documents of the War"; A. E. Henschel, "War Hypocrisy Unveiled an Essay on the World Conflict" (New York, 1915); G. E. Foster, "Some Phrases of the War Situation address [before the Canadian Club of Ottawa, February 13th, 1915]" (Ottawa, 1915); "Wie der Krieg nach Amerika kam" (Washington, 1917) – tulkojums no angļu valodas oriģināla ar CPI sekretāra rakstu un ASV prezidenta runām Senātā 1917. gadā. Zināmā pretrunā iepriekšminētajām grāmatām ir no vācu valodas tulkotā grāmata, kurā

¹⁴ 1915. gada maijā I. Bencingera un R. Falkonera sarakstē prof. Bencingers jautā, vai varētu būt iespējams atgriezties šajā universitātē pēc kara beigām, uz ko rektors Falkoners izvairīgi atbild, ka nākotni nav iespējams paredzēt. Michiel Horn, *Academic Freedom in Canada*, 43.

liela daļa vainas par kara noskaņojuma izraisīšanu piedēvēta Anglijai – E. Kühnemann, “Germany, America and the War” (New York, 1916).

Prof. Bencingera bibliotēkā ir arī izdevums ar liktenīgi zīmīgu nosaukumu “Der Krieg und der Universität Rede, bei Antritt des Rektorats am 31. Oktober 1914 gehalten [von Albert Köster]” (Leipzig, 1914) – šī tēma viņam izrādījās liktenīga attiecīgajā dzīves posmā.

Profesors Imanuels Bencingers Latvijas Universitātē

No Amerikas atgriezies Vācijā, Imanuels Bencingers neilgu laiku (1920/1921) strādāja Tībingenes Universitātes bibliotēkā. Šis darbs dzīves periodā, kad nenoritēja akadēmiskā darbība, iespējams, mudināja iedziļināties bibliotēku iespējās un tās novērtēt, kā arī vēlāk Latvijas Universitātē rosināja uzņemties papildu pienākumus bibliotēkā.

Latvijas Augstskola, kaut arī vairāk orientēta uz nacionāļiem mācībspēkiem, 1921. gadā uzaicināja Imanuelu Bencingeru par Vecās Derības reliģijas vēstures profesoru. Viņš stājās M. Stefānija vietā, kurš no Augstskolas bija aizgājis 1921. gada aprīlī; otrs iespējamais kandidāts bija prof. O. Zēzemans (*Otto Seesemann*, 1866–1945) no Tērbatas, bet priekšroka tika dota prof. I. Bencingeram.¹⁵ Domājams, Valdemārs Maldonis fakultātē varētu būt bijis viens no aktīvākajiem iniciatoriem, kurš personiski uzaicināja I. Bencingeru pārcelties uz Latviju un pieņemt šo piedāvājumu. Neilgi pirms tam V. Maldonis bija uzturējies Vācijā Mārburgas Universitātē, lai iegūtu filozofijas doktora grādu, tur viņš bija iepazinies ar profesoru M. Rādi (*Martin Rade*, 1857–1940), kurš savukārt bijis par padomdevēju, kad Latvijas Augstskola meklēja kandidātus darbam Vispārīgās reliģiju vēstures katedrā. M. Rāde ieteica Bencingeru kā izcilu speciālistu Vecās Derības un Tuvo un Vidējo Austrumu pētniecībā, diemžēl viņam pēc Palestīnā un Amerikā pavadītajiem gadiem nebija atradusies vieta akadēmiskajam darbam savā dzimtenē.¹⁶ Prof. Bencingera personiskajā bibliotēkā ir vairākas grāmatas latviešu valodā ar sirsniņiem V. Maldoņa ierakstiem,

¹⁵ *Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 841. lpp.

¹⁶ *Ibid.*, 839.–840. lpp.

kas liecina par visai ciešiem personiskiem kontaktiem. Pēc ievēlēšanas 1921. gada 26. augustā profesoram Bencingeram tika doti pieci gadi pāriešanai uz latviešu valodu, un kā cilvēks ar izcilu lingvistu talantu viņš jau no 1926. gada rudens lekcijas lasīja latviski un studentu semināru referātus pieņēma latviešu valodā.¹⁷ Viņa privātbibliotēkā redzam Apsīšu Jēkaba stāsta "Bagāti radi" 1920. gada izdevumu ar paša Bencingera piezīmēm lappušu malās un atsevišķu grūtāku vārdu un izteicienu tulkojumiem no latviešu valodas vācu valodā – tas liecina par viņa nopietno pieeju savas mītnes zemes valodas studijām.

Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē prof. Bencingers lasīja vispārējās reliģijas vēstures un Israēļa reliģijas priekšmetus (lekcijas Israēļa reliģijas vēsturē, Israēļa tautas vēsturē, Israēļa literatūras vēsturē, Vecās Derības ekseģēzē), kā arī lekcijas vispārīgajā reliģiju vēsturē un Austrumu vēsturē Filoloģijas un filozofijas fakultātē. 1924. gada 19. septembrī fakultātes padome viņam piešķīra Latvijas Universitātes goda doktora nosaukumu *honoris causa* "par nopelniem Palestīnas un Sīrijas archeoloģijā un darbiem Vecās Derības literarkritikā". Ar Latvijas Universitātes finansiālu atbalstu 1926. gada aprīlī prof. I. Bencingers tika nosūtīts komandējumā uz Sīriju un Palestīnu, kā arī no 8. līdz 28. aprīlim par Latvijas Universitātes delegātu starptautiskā archeoloģiskā kongresā Jeruzalemē, Beirūtā un tās apkārtnē.¹⁸ Savukārt tā paša gada vasarā viņš komandēts uz Vācijas zinātnisku studiju nolūkā, bet oktobra pirmajā pusē uz Somiju lasīt lekcijas Helsinku Universitātē un Abo Zviedru akadēmijā. Tur viņš nolasīja atsevišķas lekcijas par Palestīnas archeoloģiju un piedalījās Baltijas teologu konferencē ar referātu par ebreju valodas nepieciešamību teoloģijas studijās "Das Hebräische im theologischen Studium".¹⁹ Arī 1927. gada vasarā un 1929. gada vasarā prof. I. Bencingers komandēts uz Vācijas zinātniskos nolūkos,²⁰

¹⁷ *Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 840. lpp.

Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats 1924.–1926. (Rīga: Latvijas Universitāte, 1926), 209. lpp.

Latvijas Universitātes darbības pārskats 1926/27 akad. gads (Rīga: Latvijas Universitāte, 1927), 177. lpp.

Latvijas Universitātes darbības pārskats 1927/28 akad. gads (Rīga: Latvijas Universitāte, 1928), 184. lpp.

bet 1930. gada 10.–14. jūnijā uz starptautisko orientālistu un vecderībnieku kongresu Vīnē.²¹ Vāciskās saknes, kas bija kā lāsts Amerikas periodā, lieti nodereja, lai veicinātu Latvijas Universitātes akadēmisko sadarbību ar Vāciju.

Latvijas Universitātes divdesmitgades uzdevumā²² īpaši uzsvērts, ka profesoram I. Bencingeram bija liela loma zinātnieku starptautisko sakaru veicināšanā, jo sevišķi 20. gadu pirmajā pusē. 1922., 1923. un 1924. gadā, apciemodams Vāciju, Zviedriju un Somiju, fakultātes uzdevumā viņš ievadīja sarunas par šo valstu Teoloģijas fakultāšu pārstāvju kā viesprofesoru priekšlasījumiem. Šis nodoms realizējās 1926. gadā, kad tika noslēgta vienošanās par Baltijas teologu konferenču rīkošanu. Jau pusotru gadu pēc stāšanās darbā prof. Bencingers bija pilnībā atgriezies starptautiskajā zinātnieku vidē un piedalījās starptautiskajā reliģijvēsturnieku kongresā Parīzē (1923. gada janvārī).

Liela daļa mācībspēku Latvijas Universitātē ieņēma kādu blakus amatu, arī prof. Bencingers kopš 1923. gada bija prof. Edgara Lejnietka pārzinātās Centrālās bibliotēkas bibliotekārs un tās tehniskais direktors. Līdz ar to 1924. gada vasarā viņš devās zinātniskā komandējumā “uz Igauniju, Somiju, Zviedriju, Vāciju un Šveici iepazīties ar zinātnisko bibliotēku jaunlaiku iekārtu (ar Kultūras fonda līdzekļiem)”.²³ Pārskatu par šo komandējumu varam lasīt pareizā latviešu valodā.²⁴ 1924./1925. mācību gadā viņš darbojās arī komisijā Universitātes Centrālās bibliotēkas telpu jautājumam.²⁵ Ar 1927./1928. akadēmisko gadu prof. Bencingers uzņēmies Teoloģijas fakultātes bibliotēkara pienākumus paralēli tādām pašām darbām LU Centrālajā bibliotēkā,²⁶ kur darbojās līdz 1930. gadam, kad kļuva par Teoloģijas bibliotēkas pārzini un atteicās no darba Centrālajā bibliotēkā.

²¹ *Latvijas Universitātes darbības pārskats 1929/30 akad. gads* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1930), 155. lpp.

Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939 (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 859.–860. lpp.

Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats 1919.–1924. (Rīga: Latvijas Universitāte, 1925), 336. lpp.

Im. Benzinger, *Ziņojums par manu ceļojumu 1924. gada vasarā* [Rīga, 1924], 6 lp. mašīnrakstā.

Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats 1924.–1926. (Rīga: Latvijas Universitāte, 1926), 26. lpp.

Latvijas Universitātes darbības pārskats 1927/28 akad. gads (Rīga: Latvijas Universitāte, 1928), 185. lpp.

Centrālās bibliotēkas sistemātiskā kārtojuma principus viņš ieviesa arī Teoloģijas fakultātes bibliotēkā. Prof. Bencingers pārzināja arī 1928./1929. akad. gadā izveidoto Teoloģijas fakultātes Reliģijvēsturisko muzeju, kam tika dāvinājis vairākas bilžu kolekcijas, 358 oriģinālfotogrāfijas un 28 Palestīnas kultūras vēstures priekšmetus.²⁷

Prioritārais visā šai laikā, protams, bija akadēmiskais darbs. Plašāka informācija un vērtējums par Imanuelu Bencingeru kā reliģiju pētnieku, arheologu un teologu, kā arī par viņa darbību Latvijas periodā, viņa tālaika pētījumiem un publikācijām atrodams izdevuma “Ceļš” 60. numurā – Jāņa Rudziša-Neimaņa rakstā “Vecās Derības pētniecība Latvijā (1920–1940)”.²⁸

Diemžēl par Imanuelu Bencingeru dažviet publicēta arī informācija ar negatīvu pieskaņu, kas met ēnu gan uz viņa personību, gan Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāti kopumā. Piemēram, atšķirībā no vispārīgajiem biogrāfisko datu avotiem, Vikipēdijā, kas ir parasto cilvēku populārākais izziņas avots, līdz ar Imanuela Bencingera biogrāfiskajiem datiem iekļauta papildu rindkopa par viņa “neglaimojošo lomu” kāda cita teoloģijas spīdekļa – Gustava Menšinga (*Gustav Mensching*, 1901–1978) karjeras graušana.²⁹ Viņi abi bija vienīgie ārzemju mācībspēki Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē, un prof. Bencingeram tiek pārņemta savas ietekmes izmantošana, mēģinot atbrīvoties no netikama konkurenta personisku iemeslu dēļ.

²⁷ *Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 885. lpp.

Jānis Rudzītis, “Vecās Derības pētniecība Latvijā”, *Ceļš* 60 (2010), 145.–166. lpp.

Immanuel Benzinger, https://de.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Benzinger (skatīts 28.10.2016.). “In seiner Zeit in Riga spielte Benzinger eine unruhliche Rolle im Kollegium. Er behinderte die Karriere des 1927 berufenen Religionswissenschaftlers Gustav Mensching, der nur eine befristete Professur hatte. Benzinger machte seinen Einfluss in der Fakultät geltend, um die Vertragsverlängerung (über die nach drei Jahren abgestimmt wurde) zu verhindern. Zur Begründung berief er sich auf Menschings mangelnde Hebräischkenntnisse und fehlende formale Qualifikation (Mensching besaß nur den theologischen Lizentiat) und forderte, dass Mensching die Promotion zum Dr. theol. nachholen müsse. Nach einem bürokratischen Spießrutenlauf erlangte Mensching 1932 mit einer eigens angefertigten Qualifikationsschrift den Doktorgrad.” Sākotnēji te kā viens no pamatavotiem bija uzrādīts G. Menšinga arhīvs, kas vēlāk no avotu saraksta izzuda.

Par ideoloģiskajām domstarpībām korektā veidā norādīts Latvijas Universitātes izdevumā “Zinātne tēvzemei divdesmit gados” nodaļā par teoloģiju: “Vispārīgajai reliģiju vēsturei ir bijuši Latvijas Universitātē divi dažāda virziena pārstāvji. Ne-laiķis I. Bencingers (Benzinger, † 1935.) savās lekcijās (līdz 1927. g.) turējās pie stingra vēstures atziņu viedokļa, kamēr G. Menšings (Mensching, 1927.–1935.), sekodams savam skolotājam R. Oto (Otto), reprezentēja moderno salīdzināmās “reliģijas zinātnes” virzienu, kas no reliģiju fainomenoloģijas un tipoloģijas tiecas uz reliģiskās dzīves parādību reliģijfilozofisku izpratni un vērtēšanu. Tipisks šā virziena paraugs ir Menšinga disertācija “Die Idee der Sünde. Ihre Entwicklung in den Hochreligionen des Orients und Occidents” (1931.)”³⁰ Minētās disertācijas (tulk. “Grēka ideja. Tās attīstība oriēnta un okcidenta augstākajās reliģijās”) oponenti bija profesori I. Bencingers, K. Kundziņš un L. Adamovičs. Latvijas Universitātes divdesmitgades darbības apkopojuma nodaļā par Teoloģijas fakultāti lasāma zīmīga frāze: “Mācības spēku promocijas pašu fakultatē radīja grūtības. Doktorandi sākumā bij taču vienīgie savas specialās disciplīnas pārstāvji fakultatē un Universitātē, un tuvās attiecības kolēģu starpā varēja arī traucēt bezpartejiskumu.”³¹ Konkrēti par gadījumu ar G. Menšingu teikts: “Vispārīgajā reliģiju vēsturē profesora vietā bij gan tikai docents (G. Menšings), bet viņš veica pilnīgi patstāvīgi katedras vadību un profesora ievēlēšanai šai katedrā bij tikai formāli un personāli šķēršļi.”³² Šie “personālie šķēršļi” tad arī piešķīra cien. prof. Bencingeram intriganta reputāciju. Kad Bencingers tika izteicis pretenzijas pret G. Menšinga pārvēlēšanu (ārzemniekiem tā notika reizi trijos gados), Menšings privātā vēstulē žēlojās: “Četrus gadus laikā, kurus esmu pavadījis šeit, Bencingers pilnīgi neizskaidrojamu iemeslu dēļ ir attīstījies pret mani tik nevaldāmu naidu, ka nav pat atturējies no acīmredzamas neslavas celšanas, kuru izplata starp latviešiem, lai tos noskaņotu pret mani – tobrīd pret manis ievēlēšanu (1930)

³⁰ L. Adamovičs, “Vēsturiskā teoloģija”, *Zinātne tēvzemei divdesmit gados, 1918–1938* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1938), 303.–304. lpp.

Latvijas Universitātē divdesmit gados, 1919–1939 (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 846. lpp.

³² *Ibid.*, 828. lpp.

uz nākamajiem trijiem gadiem.”³³ Nākamajā atkārtotās vēlēšanas reizē trīs gadu vietā tika lemts par terminētu štata profesūru uz vienu gadu, un Bencingers savu negribīgo piekrišanu darīja zināmu ar vārdiem: “Ko es domāju par kolēģi Menšingu kā zinātnieku, proti, – atšķirīgi nekā fakultāte, tas fakultātei ir zināms, taču šoreiz es izjaukt vienprātību nevēlos.”³⁴ Jau iepriekš, kad Bencingers jautājumā par Menšinga disertāciju atkārtoti izvirzīja dažādus iebildumus pret G. Menšinga akadēmiskā grāda apstiprināšanu un ievēlēšanu par profesoru, pēdējais savukārt rakstīja: “Šis aizdomīgums pret mani un ar to saistītais aizvainojums, kas visā šai pret darbībā izpaužas ikreiz no jauna, – tas, protams, nav aptverams.”³⁵ Šo frāzi var interpretēt kā vērstu ne tikai Bencingera virzienā, bet arī pret nacionālistisko noskaņojumu, kas tolaik valdīja Latvijā un kas nebija diez cik labvēlīgs vāciešiem, – G. Menšings netika slēpis, ka viņš to uztver kā izteiktu politisko šovinismu. Interesanti, ka tas skāra tikai G. Menšingu, bet neatstāja nekādu iespaidu uz I. Bencingeru. Kad ievēlēšanas termiņš bija beidzies, 1935. gada vasarā Gustavs Menšings Latviju pameta, kaut arī viņa nelabvēlīgs profesors Bencingers jau bija miris. Viņa turpmākā karjera Vācijā veidojās veiksmīgi, īpaši pēc Otrā pasaules kara.

G. Menšingu un viņa darbību pozitīvi vērtējis reliģijpētnieks Nikandrs Gills (1945–2009), pievēršamies reliģijas fenomenoloģijai pētniecības virzienam.³⁶ Menšinga un Bencingera konflikts skatīts arī izdevumā “Reliģiski-filozofiski raksti” XIV laidienā Māras Grīnfeldes rakstā par G. Menšinga Latvijas periodu³⁷ un no vācu valodas tulkotajā H. R. Josefi un I. Braunas rakstā par šo pašu tematu.³⁸

³³ Hamids Reza Josefi, Ina Brauna, “Gustavs Menšings. Dzīve un darbi. Pētījums par tolerances koncepciju”, *Reliģiski-filozofiski raksti*, XIV (2011), 94. lpp.

Hamids Reza Josefi, Ina Brauna, op. cit., 95. lpp.
Ibid., 93. lpp.

Nikandrs Gills, “Gustav Mensching and University of Latvia”, *Humanities and Social Sciences. Latvia*, 2 (48), 2006, 44–57.

Māra Grīnfelde, “Gustavs Menšings un viņa Latvijas periods”, *Reliģiski-filozofiski raksti*, XIV (2011), 77.–83. lpp.

Hamids Reza Josefi, Ina Brauna, “Gustavs Menšings. Dzīve un darbi. Pētījums par tolerances koncepciju”, 84.–98. lpp.

Starp grāmatām, kas saglabājušās no prof. I. Bencingera privātbibliotēkas, nav atrodamas, piemēram, neviena G. Menšinga skolotāja R. Oto (*Rudolf Otto*, 1869–1937) grāmata.

I. Bencingera privātbibliotēka LU Bibliotēkas krājumā

Pēc prof. I. Bencingera nāves Latvijas Universitāte 1935. gada 21. maijā nolēma iegādāties viņa privātbibliotēku. Bibliotēkā glabājās literatūra, kas bija izmantojama profesora lasītajos studiju priekšmetos un pilnīgi nodrošināja tālāku tematisko pētniecību, tomēr tā atradās nevis Teoloģijas fakultātes rīcībā, bet gan Centrālajā bibliotēkā. LU Centrālās bibliotēkas inventāru grāmatās 1935. gadā ir registrēts vairāk nekā 1300 sējumu, kuri kādreiz piederējuši prof. Bencingeram, taču padomju ateistiskās ideoloģijas gados tika izvērsta fondu "tīrīšana", un tagad saglabājusies apmēram puse no sākotnējā apjoma – ap 670 grāmatu, kuras atpazīstamas pēc titullapā iespiestā zīmoga "Prof. I. Bencingera bibliotēka" un glabājas vienkopus.

Īpatnēja situācija publicitātes jomā veidojās padomju varas gados. Kaut arī 1950.–1955. gadā noritēja intensīva krājuma ideoloģiskā revīzija un daudzas grāmatas tika norakstītas vai pārvietotas uz specfondu un prof. Bencingera bibliotēkas eksistences fakts netika slēpts, tomēr tika sagrozīts informācijas saturs. Tā, piemēram, 1963. gadā izdotajā informatīvajā brošūrā par P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātnisko bibliotēku sadaļā par Fundamentālās bibliotēkas fondiem Grāmatu krātuves vecā fonda raksturojumā varam lasīt šādu teikumu: "Vecajā fondā ietilpst arī grāmatu kolekcijas, kas vai nu dāvinātas bibliotēkai, vai arī pirktas no bijušajiem universitātes mācībspēkiem. Tā, piem., ar prof. J. Bencingera bibliotēku iegūta vērtīga grāmatu kolekcija, kas apkopo grāmatas par Baltijas tautu vēsturi, etnografiju, mākslu un daiļliteratūru."³⁹

Tāda pati informācija sniegta 1964. gada Vissavienības uzzīņu izdevumam par PSRS augstāko mācību iestāžu bibliotēkām nodaļā par universitāšu bibliotēkām: "Из крупных книжных коллекций, вошедших в состав Библиотеки, можно назвать следующие: проф. И. Бенцингера "Baltica", содержащую

³⁹ P. Baško un L. Laroze, red.-sast., *Pētera Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātniskā bibliotēka: vēsture, fondi, katalogi, lasītāju apkalpošana* (Rīga: P. Stučkas Latvijas Valsts universitāte, 1963), 17.–19. lpp.

редкие и ценные труды по истории народов Прибалтики; синолога проф. П. Шмита – литература на китайском и монгольском языках; проф. П. Залите – литература по филологии (главным образом, немецкой); П. Бруновского – литература на языках народов СССР и древнееврейском языке; фонд б. Института И. Гердера – книги по истории немецкой литературы; проф. Э. Штранда – по зоологии и эмбриологии; доц. Н. И. Кохановского – литература универсального характера с большим количеством редких изданий.”⁴⁰ Realitātē “Baltikas” kolekcija sen bija izformēta un tai nebija nekāda sakara ar profesoru Bencingeru, kura bibliotēkai ir pilnīgi cita ievirze. Tādas pašas neprecizitātes pieļautas arī attiecībā uz pārējām personām. Var tikai minēt, vai tā ir bijusi apzināta maldināšana vai patiesa nezināšana.

Realitātē šajā vēsturiskajā krājumā, t. i., daļā, kam izdevies izglābties no padomju laiku fondu “tīrīšanas”, ir pārsvarā 19./20. gadsimta mijas, t. i., 19. gadsimta pēdējo un 20. gadsimta pirmo trīs dekāžu, izdevumi, kas saistīti ar klasiskajiem teoloģisko studiju virzieniem – reliģijas vēsturi, Bībeles arheoloģiju, semītu valodām u. tml. Visplašāk pārstāvēti izdevumi par reliģijas vēsturi, jo sevišķi Vecās Derības pētnieciskā literatūra, tāpat arī daudzveidīgi vēsturiski materiāli par Svēto Zemi saistībā ar trim lielākajām reliģijām – kristietību, jūdaismu un islāmu, arheoloģiski pētījumi par Palestīnu, Izraēlu, Sīriju u. c. šī reģiona teritorijām, kā arī Seno Ēģipti, Babiloniju un Feniķiju. Iekļauti arī jau pieminētie Bedekera ceļveži un plaša ceļojumu literatūra par attiecīgo reģionu, kultūrvēsturiski pētījumi. Dažādās tematikas grāmatas ir vācu, angļu, franču, zviedru un latviešu valodā. Krājumā ir bagātīgi materiāli par Bībeles arheoloģiju un Bībeles ģeogrāfiju, Seno Austrumu civilizāciju kopumā un individualizēti. Daudz izdevumu ir no bibliisko valodu jomas – gan kā kultūrvēsturiski pieminekļi, gan kā mācību līdzekļi valodu apguvei, arī vārdnīcas, bieži kompleksā apvienojumā. Te atrodami gan ebreju, gan arābu, sīriešu, arāmiešu, akadiešu, etiopiešu un citu valodu materiāli un dažādu rakstību vēsturiski un mūsdienīgi paraugi.

⁴⁰ Библиотеки высших учебных заведений СССР: справочник (Москва: Издательство Московского университета, 1964), 30–31.

LU Bibliotēkas krājumā iekļautā Imanuela Bencingera privātbibliotēka,⁴¹ protams, ietver arī paša prof. Bencingera darbus, piemēram, viņa fundamentālāko darbu “Hebräische Archäologie” Vispilsnīgākais, 1927. gadā publicētais 3. pārstrādātais izdevums⁴² aptver ne tikai sistematizētus pētījumu rezultātus Palestīnas arheoloģijā, bet arī sasaista tos ar seno izraēliešu sadzīvi, sociālo dzīvi, reliģiskajām tradīcijām, rāda kopsakarības un ir ideāli pielāgots daudzpusīgām padziļinātām studijām. Tas ir pirmais un vienīgais sējums sērijā “Angelos-Lehrbücher” “Hebräische Archäologie” 1894. gada pirmizdevums iekļauts teoloģijas zinātņu pamatu sērijā “Grundriss der Theologischen Wissenschaften”, I. Bencingers to veltīja savam Tībingenes Universitātes profesoram A. Socinam.⁴³ Vienlaicīgi ar šo grāmatu nāca klajā un savā veidā konkurēja V. Novaka (*Wilhelm Nowack*, 1850–1928) divsējumu darbs “Lehrbuch der hebräische Archäologie” citā teoloģijas zinātņu sērijā – “Sammlung theologischer Lehrbücher. Hebräische Archäologie”, un arī tā kā neiztrūkstoša daļa ir iegādāta I. Bencingera privātbibliotēkā.

Līdztekus paša prof. Bencingera darbam “Geschichte Israels bis auf die griechische Zeit”⁴⁴ kolekcijā atrodam jo daudzus šīs studiju tēmas materiālus: M. Nota (*Martin Noth*, 1902–1968) “Das System der zwölf Stämme Israels”,⁴⁵ V. Špigelberga (*Wilhelm Spiegelberg*, 1870–1930) “Der Aufenthalt Israels in Aegypten im Lichte der aegyptischen Monumente”,⁴⁶ Arčibalda Seisa (*Archibald Henry Sayce*, 1845–1933) “The races of the Old Testament”⁴⁷ sērijā “By-paths of Bible knowledge”, R. Pīčmana (*Richard Pietschmann*, 1851–1923) “Geschichte der Phönizier”⁴⁸ u. c.

Iespaidīgajā 800 lappušu izdevumā “Explorations in Bible Lands during the 19th century”⁴⁹ (1903) nodaļu par pētījumiem

⁴¹ Visas tālāk pieminētās grāmatas ir no I. Bencingera privātbibliotēkas LU Bibliotēkas krājumā.

Leipzig: E. Pfeiffer, 1927.

Freiburg i. B.; Leipzig: Mohr (Siebeck), 1894.

Leipzig: Goeschen'sche Verlagsbuchhandlung, 1904.

Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 1930.

Leipzig: J. C. Hinrich'sche Buchhandlung, 1904. 4. Auflage.

[London]: The Religious Tract Society, 1891.

Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1889.

⁴⁹ Philadelphia: A. J. Holman and Company, 1903.

Palestīnā sarakstījis Dr. Bencingers, toreiz vēl licenciāts. Pārējā grāmatas daļa satur profesoru H. Hilprehta (*Hermann V. Hilprecht*, 1859–1925), G. Steindorfa (*Georg Steindorff*, 1861–1951), F. Hommela (*Fritz Hommel*, 1854–1936) un P. Jensena (*Peter Christian Albrecht*, 1861–1936) aprakstītos pārskatus par pētījumiem Asīrijas un Babilonijas teritorijā, Ēģiptē, Arābijā, hitītiem un viņu uzrakstiem. Ikviena sevi cenoša profesora bibliotēkā bija jābūt arī Hovarda Kārtera (*Howard Carter*, 1874–1939) grāmatai par Tutanhamona kapeni, kas atrakta kopīgi ar lordu Karnarvonu (*George Herbert, 5th Earl of Carnarvon*, 1866–1923) – “Tut-ench-Amun ein ägyptisches Königsgrab, entdeckt von Earl of Carnarvon und Howard Carter”;⁵⁰ šī grāmata atrodama arī starp Franča Baloža grāmatām LU Bibliotēkā.

Bībeles arheoloģijas tematikas grāmatu vidū ir I. Bencingera kolēģa K. M. Koberna (*Camden M. Cobern*, 1855–1920) grāmata “Recent explorations in the Holy Land and Kadesh-Barnea the “lost oasis” of the Sinaitic Peninsula” ar veltījuma ierakstu “*I. Benzinger vom Verfasser*”; Koberns 1915.–1918. gadā strādāja ASV – Allegeinijas koledžā Mīdvilā.⁵¹ Tā kā I. Bencingers bija reliģijas filozofijas profesors, ceļotājs un pētnieks, viņa intereses saistījās arī ar arheoloģiju un personisku līdzdalību tajā. Bībeles vietu arheoloģijas zināšanas papildina grāmata “Excavations at Jerusalem, 1894–1897”,⁵² ko sarakstījis cits amerikāņu arheologs – Frederiks Bliss (*Frederick J. Bliss*, 1859–1937), kura ziņojumi par izrakumiem regulāri atspoguļojās Palestīnas pētīšanas fonda periodiskajā presē. Grāmatā detalizēti aprakstīti veiktie izrakumi un vēsturiski raksturota Jeruzalemes mūru tapšana, daudz uzmanības pievēršot hronoloģijas aspektam. Bībeles studiju sērijā iznākušajam K. Rikerta (*Karl Rückert*, 1840–1907) pētījumam “Die Lage des Berges Sion”⁵³ I. Bencingers savulaik rakstījis recenziju.

Čārlza Vorena (*Charles Warren*, 1840–1927) apjomīgā grāmata “Underground Jerusalem : an account of some of the principal difficulties encountered in its exploration and the results obtained : with a narrative of an expedition through the Jordan

⁵⁰ Leipzig: F. A. Brockhaus, 1924.

Meadville, Pa: The Collegiate Publishing Company, [1916].

London: The Committee of the Palestine Exploration Fund, 1898.

⁵¹ Freiburg im Breisgau: Herder'sche Verlagshandlung, 1898.

Valley and a visit to the Samaritans”⁵⁴ bija tuva I. Bencingera arheoloģisko interešu un ceļojumu aprakstu apvienojumam. Č. Vorens turklāt bija slavens ar atklāto šahtu Jeruzalemē – tuneli ūdens piegādei senajā Jeruzalemes pilsētā.

Uzmanības vērtā ir Alberta Gabriela (*Albert Gabriel*, 1883–1972) grāmata “Recherches archéologiques à Palmyre”,⁵⁵ jo tajā redzamā arhitektūras un vēstures liecība Palmīrā, kādreizējā ebreju Bībelē minētajā antīkās pasaules kultūras centrā, vairs nav saglabājusies.

Bībeles ģeogrāfijas klasika ir Dž. A. Smita (*George Adam Smith*, 1856–1942) slavenākā grāmata “The historical geography of the Holy Land, especially in relation to the history of Israel and of the early Church”⁵⁶ ar ļoti pārskatāmu semītu pasaules karti; šajā eksemplārā ir īpašnieka piezīmes lappušu malās. H. Gutes (*Friedrich Wilhelm Leopold Hermann Guthe*, 1849–1936) seno Bībeles vietu lielformāta karšu atlants “Bibel-atlas”⁵⁷ ar krāsainām kartēm arī ir viens no pamanāmākajiem izdevumiem prof. Bencingera bibliotēkā. Autors, tāpat kā Imaņuels Bencingers, bija Vecās Derības un Palestīnas pētnieks, viens no “Deutscher Verein zur Erforschung Palästinas” līdzdibinātājiem un “Encyclopaedia Biblica” līdzautoriem. Dažkārt tiek jaukts ar ģeogrāfu-mineralogu H. Gutī (*Hermann Guthe*, 1824–1874). Iespaidīgi bieža (1108 lpp.) ir vācu orientālista, semītu valodu profesora F. Hommela (*Fritz Hommel*, 1854–1936) grāmata “Ethnologie und Geographie des alten Orients”,⁵⁸ kuras nosaukums runā pats par sevi. Profesora I. Bencingera bibliotēkā ir vēl vairāki Hommela darbi: rokraksta litogrāfija “Zur astralen Anordnung des phönizisch-griechischen Alphabets”,⁵⁹ grāmatas “Geschichte des alten Morgenlandes”⁶⁰ un “Beiträge zur morgenländischen Altertums-kunde”,⁶¹ kas veltīta asiriologa Fr. Deliča (*Friedrich Delitzsch*, 1850–1922) 70. dzimšanas dienai. Bībeles ģeogrāfijas jomu

⁵⁴ London: Richard Bentley and Son, 1876.

Paris: Librairie orientaliste Paul Geuthner, 1926.

London: Hodder and Stoughton, 1895. 3rd ed.

Leipzig: H. Wagner & E. Debes, 1926.

München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1926.

[B.v. b.i.], 1920. 4 lpp.

Leipzig: J. G. Göschen'sche Verlagsbuchhandlung, 1898.

⁶¹ München: G. Franz'sche Buchhandlung, 1920.

pārstāv I. Fronmeijera (*Immanuel Frohnmeyer*, 1848–1931) mazformāta grāmata “Biblische Geographie”⁶² – grezni iesieta, ar melnbaltām ilustrācijām, kā arī askētiski noformētā T. Toblera (*Titus Tobler*, 1806–1877) iespīestās literatūras un neiespiesto avotu bibliogrāfija “Bibliographia geographica Palaestinae zunächst kritische Übersicht gedruckter und ungedruckter Beschreibungen der Reisen ins Heilige Land”⁶³ – šis fundamentālais apkopojums ir T. Toblera lielākais nopelns, kas atnesa viņam palestīnoloģijas pioniera slavu.

Savdabīgs akcents I. Bencingera bibliotēkā ir Hjū Kalana (*Hugh Callan*) grāmata “From the Clyde to the Jordan narrative of a bicycle journey”,⁶⁴ kurā aprakstīts ceļojums no Kalē ostas cauri Rietumeiropai, Dienvideiropai uz Turciju, Mazāziju, tālāk līdz Palestīnai, tā būtībā līdzinās Bedekera stila ceļojumu literatūrai ar bagātīgu papildu informāciju, taču piesaista ar faktu, ka tās autors ir mācītājs, kas šo garo ceļojumu veicis ar divriteni 19. gadsimta beigās.

Patiesi unikāls ir apjomīgais lielformāta karšu komplekts “Map of Western Palestine in 26 sheets from surveys conducted by the Committee of the Palestine Exploration Fund by C. R. Conder and H. H. Kitchener during the years 1872–1877”⁶⁵ – Rietumu Palestīnas karte, kas sastāv no 26 atsevišķiem krāsainiem apvidus karšu fragmentiem (53 × 66 cm) mērogā 1 : 63 360 jeb 1 colla pret 1 jūdzi. Karšu komplekts ievietots kastē ar lādes tipa aizdari; tās vienā sānu ārmalā iespīests karšu saraksts vācu valodā ar atbilstošu numerāciju, pašas kartes, kas ir no papīra, uzlīmētas stingram auduma pamatam un salocītas desmitkārtīgi. Izdots 1880. gadā, vēl pirms I. Bencingera pirmajiem ceļojumiem uz šo apvidu. Šis faktiski ir Bencingera bibliotēkas interesantākais eksponāts.

Starp I. Bencingera bibliotēkas grāmatām ir ne mazums tādu, kurās Bībeles vietu ģeogrāfija, kultūrvēsturiskās vides izpēte un valodu apguve krustojas ar kara tēmu un ir militāro dienestu intensīvas pētniecības rezultāts. Tāds ir, piemēram, Vācijas dienestu 1917. gada Palestīnas teritorijas militārģeogrāfiskais apraksts

⁶² Calw; Stuttgart: Verlag der Vereinsbuchhandlung, 1892. 11. Auflage. Leipzig: S. Hirzel, 1867.

London: Blackie & Son, 1895.

⁶⁵ London: Stanfords Geographical Establishment, 1880.

“Kurze militärgeographische Beschreibung von Palästina”⁶⁶ ar ziņām par šo apvidu teritoriālā, ģeoloģiskā, klimatiskā, meteoroloģiskā, ekonomiskā aspektā, ar apmetņu raksturojumu, ģeogrāfisko nosaukumu skaidrojumu, konsulātu izvietojumu, īpaši detalizēti aprakstīti ceļi, satiksmes veidi un līdzekļi. Līdzīgs izdevums ir arī par Mezopotāmijas apvidu – “Kurze militärgeographische Beschreibung von Mesopotamien”.⁶⁷ Savukārt H. Saiksa (*Henry Sykes*, 1859–1927) grāmatā “Palestine and Jerusalem salient points of geography, history and present-day life of the Holy Land a soldier’s handbook”,⁶⁸ kas dēvēta par kareivju rokasgrāmatu, cita starpā gādāts arī par elementāro izglītošanu, piemēram, sniedzot šīs zemes vēsturiski reliģisko notikumu hronoloģisko tabulu.

Viens no valodas ātras apgūšanas vadoņiem ir G. Zelikoviča (*George (Getzel) Selikovitch*, 1863–1926) grāmata “Arabic Yiddish Guide Arabic-Yiddish dialogue for the use of the Jewish legion in Palestine”⁶⁹ ar tekstu ivritā un nelielu daļu arābu valodā. Vāka iekšpusē rakstīts, ka šī ir praktiska metode Palestīnas un Ēģiptes arābu sarunvalodas (dialogu) apgūšanai mēneša laikā un paredzēta izmantošanai Jūdu leģionam, kas Svētajā Zemē cīnās britu pusē.

Kā kopsaucējs šai tēmai šķiet R. Kitela (*Rudolf Kittel*, 1853–1929) grāmata par bibliskajiem kariem ar seno karti uz vāka – “Kriege in biblischen Landen”,⁷⁰ atgādinot, ka Palestīna vienmēr ir bijusi lielāka vai mazāka mēroga karadarbību vieta. Pētījumi par kariem Svētajā Zemē un ap to sadalīti vēsturiski hronoloģiskā pārstāstā, aprakstīti karadarbības veidi un paņēmieni, skatītas atsevišķas tēmas – kaujas, nocietinājumi un apmetnes, kājnieki un jātnieki, gūstekņi, cilvēktiesību pirmsākumi, vēsturiskie notikumi un personas.

Par tagadējās Gazas joslas seno vēsturi var lasīt K. B. Starka (*Karl Bernhard Stark*, 1824–1879) grāmatā “Gaza und die

⁶⁶ Berlin: [Kartographische Abteilung der Kgl. Preußischen Landesaufnahme], 1917.

Berlin: [Kartographische Abteilung der Kgl. Preußischen Landesaufnahme], 1917. 2. Ausgabe.

London; New York; Toronto: Hodder and Stoughton, 1918. 3rd and enlarged edition.

New York: Jewish Daily News, 1918.

⁷⁰ Gotha: Verlag Friedrich Andreas Perthes, 1918.

philistäische Küste”,⁷¹ tikai nevis kara aspektā, bet atbilstoši sērijas “Forschungen zur Geschichte und Alterthumskunde des hellenistischen Orients” ievirzei.

1901. gadā nāca klajā F. Švallija (*Friedrich Schwally*, 1863–1919) darba “Semitische Kriegsaltertümer” 1. burtnīca “Der Heilige Krieg im alten Israel”⁷² ar etnoloģijas elementiem par Jahvi kā kara dievu, senajiem elkiem, kultiem un rituāliem, par svēto karu nozīmi izraēļu reliģijas vēsturē. Tika izdota tikai šī pirmā burtnīca, un I. Bencingera rīcībā ir “Rezensions-Exemplar”

Sērijā “Monographien zur Weltgeschichte” izdotajā E. Heika (*Eduard Heyck*, 1862–1941) grāmatā “Die Kreuzzüge und das heilige Land”⁷³ skatīta krusta karu tematika – krusta karu izcelsme un vēsturiskie notikumi viduslaikos no pirmā krusta gājiena uz Svēto Zemi 1095. gadā līdz Ludviga IX vadītajam astotajam krusta gājienam 1291. gadā.

Kara tēma pārklājas ar mūzikas tēmu savdabīgā izdevumā – H. Štummē (*Hans Stumme*, 1864–1936) grāmatā “Fünf Arabische Kriegslieder des berühmten deutschen Kriegsfreiwilligen Fritz Klopfer : tunisische Melodien mit arabischem und deutschem Text”.⁷⁴ *Fritz Klopfer* ir H. Štummē pseidonīms. Te līdz ar notīm dots dziesmu teksts paralēli arābu valodas rakstībā un latīniskajā transkripcijā, kā arī vācu valodā.

Mūzikas tēma atbilstoši prof. Bencingera studiju priekšmetiem aplūkota H. Gresmana (*Hugo Greßmann*, 1877–1927) reliģijvēsturiskajā pētījumā “Musik und Musikinstrumente im Alten Testament eine religionsgeschichtliche Studie”,⁷⁵ kurā līdz ar nodaļu par mūziku kā tādu (Vecajā Derībā) skatīti arī tālaika mūzikas instrumenti: stīgu, pūšamie instrumenti un sitaminstrumenti, mūzikas instrumentu nosaukumi doti ne tikai vācu, bet arī ebreju, grieķu un arābu valodā. Mācību līdzekļa funkcijas veic V. Rišbītera (*Wilhelm Rischbieter*, 1834–1910) grāmata “Aufgaben und Regeln für Harmonieschüler”.⁷⁶

⁷¹ Jena: Verlag von Friedrich Mauke, 1852.

Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher, 1901.

Bielefeld; Leipzig: Verlag von Velhagen & Klasing, 1900.

Leipzig: J. C. Hinrich'sche Buchhandlung, 1915.

Gieszen: J. Ricker'sche Verlagsbuchhandlung (Alfred Töpelmann), 1903.

Berlin: Verlag von Ries & Erler, 1885. 4. vermehrte und verbesserte Auflage.

Daļa grāmatu demonstrē, ka arī estētiskais aspekts prof. Bencingeram nav bijis svešs – tāds ir Oto Georgi (*Friedrich Otto Georgi*, 1819–1874) tērauda un kokgrebumu Jeruzalemes, Betlēmes, Nācāretes, Karmelas u. c. vietu albums “Die heiligen Stätten der Christenheit nach der Natur aufgenommen, nebst beschreibendem Text”,⁷⁷ F. Perlberga (*Friedrich Perlberg*, 1848–1921) ļoti izteiksmīgais 30 akvareļu albums “Bilder aus dem heiligen Lande”⁷⁸ u. c.

Svēto zemju apceļotājiem bija izdota praktiska, kaut arī neliela apjoma grāmata – Filipa Volfa (*Philipp Wolf*, 1810–1894) “Arabischer Dragoman für Besucher des Heiligen Landes [die Sammlung arabischer Wörter und Redensarten]”,⁷⁹ tajā ievietotais valodas minimums pēc satura būtu izmantojams arī mūsdienās. Sākotnēji atrodamas piezīmes par rakstību, izrunu un intonācijām, īpašības vārdiem u. tml. tālāk vārdnīcas minimums tematiskās sadaļās: ēdieni, dzērieni, galda piederumi, daba, amati, cilvēks un apģērbs, ceļošana, iepirkšanās, pilsēta, māja un virtuve, laika un telpas jēdzieni, reliģija un dievkalpojumi, kara zinātnes termini, vārdi un tituli, krāsas, dzīvnieki, skaitļa vārdi un cipari, atsevišķas frāzes. Dragomana jēdziens šajā kontekstā domāts kā vadonis, ceļvedis, lai gan parasti tas apzīmēja personu gidu, tulkotāju, sakarnieku, starpnieku. Vairākās prof. I. Bencingera privātkolekcijas grāmatās ir atrodams to iepriekšējā īpašnieka vārds – *Dr. Wolf*, tas ļauj pieņemt, ka Dr. Bencingeram ir bijusi iespēja tās atpirkt personiski, piemēram, bagātīgi ilustrēto “Tausend und eine Nacht”⁸⁰ ar diviem tūkstošiem F. Grosa (*Friedrich Groß*) kokgrebumu ilustrāciju un viņješu (arī šajā grāmatā ierakstīts iepriekšējā īpašnieka vārds *Dr. Wolf*). Iepriekšminētajā T. Toblera bibliogrāfijā ir ne tikai ieraksts par piederību Dr. Volfam, bet tajā ir arī daudz īpašnieka rakstītu piezīmju sīkā rokrakstā.

Arī vairākas citas grāmatas liecina par īpašnieku maiņu, piemēram, Dž. Montgomerija (*James Alan Montgomery*, 1866–1949) “The Samaritans: the earliest Jewish sect, their history,

⁷⁷ Triest: Literarisch-artistische Abtheilung des Oesterreichischen Lloyd, 1857. Neue Ausgabe.

München: Andelfinger], [1911].

Leipzig: Verlagsbuchhandlung von J. J. Weber, 1857.

Stuttgart: Verlag der Classiker; Pforzheim: Dennig, Finch & Co., 1838–1841.

theology and literature”⁸¹ ir veltījuma ieraksts “An meinem lieben Freunde Professor Müller zur freundlichen Erinnerung – J. A. Montgomery” – prof. Milleram, nevis Imanuelam Bencingeram. Kopumā Bencingera īpašumā ir vairākas agrāk vācu izcelsmes amerikāņu orientālistam profesoram V. M. Milleram (*Wilhelm Max Müller*, 1862–1919) piederējušas grāmatas, kā arī ap 20 paša prof. Millera sarakstītu darbu, piemēram, “Das phönikische Rezept des Papyrus Ebers”.⁸²

Kolekcijā atrodamajā sērijas “Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen” 7,1. sējumā⁸³ apvienoti divi darbi K. Budes (*Karl Budde*, 1850–1935) “Geschichte der althebräischen Litteratur” un A. Bertolē (*Alfred Bertholet*, 1868–1951) “Apokryphen und Pseudepigraphen” Savukārt izdevums no sērijas “Studia sinaitica” – “Apocrypha Arabica”⁸⁴ ar tekstu angļu, arābu, grieķu valodā varētu būt labs resurss lingvistiem un arābu kristietības vēstures pētniekiem. Šo arābu kristiešu manuskriptu 1893. gadā atklāja un iztulkoja M. Gibsone (*Margaret Dunlop Gibson*, 1843–1920). Tajā angļu valodā pārtulkota “Tīstokļu grāmata”, kas pārstāsta agrīnos Bībeles notikumus, un ķēniņa Zālamana laiku pseidoepigrāfs – Ben Siram piedēvētās sievas Aphikias vēstījumi, kā arī pārskatīts arābu un grieķu teksts vēstījumam par mocekļiem Kipriānu un Justīni. Resurss lingvistiem un arābu kristietības vēstures pētniekiem.

Pārskatāmi informatīvs ir A. Prīsa (*August Pries*) izdots darbs “Die ältesten, alten und neuen Schriften der Völker der Schriftproben erster Teil”⁸⁵ ar raksta paraugiem arābu, armēņu, etiopiešu, bulgāru, senslāvu, sīriešu, grieķu, ebreju, japāņu, koptu, persiešu, krievu, tibetiešu, čehu, turku valodā, ķīl-rakstā, rūnās.

A. B. Deividsona (*Andrew Bruce Davidson*, 1831–1902) grāmatā “An introductory Hebrew grammar: with progressive exercises in reading and writing”⁸⁶ ir saliktas ar I. Bencingera roku sīki aprakstītas piezīmju lapaņas, kas tapušas valodas pilnveidošanas procesā. Imanuela Bencingera rokrakstu redzam arī

⁸¹ Philadelphia: The John C. Winston Co., 1907.
Leipzig: Wilhelm Engelmann, 1897.
Leipzig: C. F. Amelangs Verlag, 1909. 2. Ausgabe.
London: C. J. Clay & Sons, 1901.
Leipzig: August Pries, 1927.

⁸⁶ Edinburgh: T. & T. Clark, 1911. 18th edition.

viņa skolotāja A. Socina arābu dzejas vēstures un formu, kā arī arābu gramatikas un leksikogrāfijas manuskripta "Die Poesie der Araber" norakstā. I. Bencingers⁸⁷ to ir pārrakstījis ar melnu tinti, atsevišķi pasvitrojumi ir ar sarkanu tinti. I. Bencingera privātbibliotēkā ir arī A. Socina apkopotais, tulkotais un izskaidrotais trīsējumu darbs "Diwan aus Centralarabien".⁸⁸

Viens no profesoriem, kas I. Bencingeru visvairāk iespaidojis, ir Tībingenes Universitātes profesors E. Kaučs, viņa grāmatā "Grammatik des Biblisch-Aramäischen mit einer kritischen Erörterung der aramäischen Wörter im Neuen Testament"⁸⁹ ir I. Bencingera atzīmes uz lappušu malām, visvairāk pie skaitļā vārdiem. Šajā teoloģiskas ievirzes kolekcijā ir arī vairākas grāmatas dažādā saistībā ar matemātiku un ne tikai, piemēram, B. Pospīča (*B. Pospiech*) "Wie haben die alten Hebräer und Araber ihre Hexenquadrate gebildet?"⁹⁰ un A. Frenkela (*Adolf Fraenkel*, 1891–1965) "Eine Formel zur Verwandlung jüdischer Daten in mohammedianische".⁹¹

Austrumu valodu apgūšanas sērijas "Porta linguarum orientaliū" grāmatās līdz ar gramātiku un hrestomātisko daļu ietverti arī salīdzinošie pētījumi. Vairākos prof. Bencingera bibliotēkas eksemplāros ir viņa piezīmes un tulkojumi pie teksta. Tādi ir E. Nestles (*Eberhard Nestle*, 1851–1913) "Brevis linguae syriacae grammatica, litteratura, chrestomathia cum glossario, in usum praelectionum et studiorum privatorum",⁹² F. Pretoriusa (*Franz Praetorius*, 1847–1927) "Äthiopische Grammatik : mit Paradigmen, Litteratur, Chrestomathie und Glossar",⁹³ T. Neldekes (*Theodor Nöldeke*, 1836–1930) un A. Millera (*August Müller*, 1848–1892) rediģētais "Delectus veterum carminum arabicorum",⁹⁴ K. Marti (*Karl Marti*, 1855–1925) "Kurzgefasste Grammatik der biblisch-aramäischen Sprache Litteratur, Paradigmen, kritisch berechtigte Texte und

⁸⁷ [Tübingen, 1885–1886].

Leipzig: bei B. G. Teubner, 1900–1901.

Leipzig: Verlag von F. C. W. Vogel, 1884.

Kreuzburg: Verlag von E. Thielmann, [189–?].

München: [b.i.], 1910.

Carolsruhae; Lipsiae: H. Reuther, 1881.

Karlsruhe; Leipzig: H. Reuther, 1886.

⁹⁴ Berlin: H. Reuther's Verlagsbuchhandlung, 1890.

Glossar”,⁹⁵ A. Socina “Arabische Grammatik : Paradigmen, Literatur, Übungsstücke und Glossar” divi izdevumi (1885.⁹⁶ un 1909.⁹⁷ gadā), R. Brinova (*Rudolf Ernst Brünnow*, 1858–1917) “Arabische Chrestomatie aus Prosaschriftstellern”.⁹⁸

Viena no apjomā iespaidīgākajām Bencingera kolekcijas grāmatām ir vācu filologa un teologa G. V. Freitagā (*Georg Wilhelm Freytag*, 1788–1861) “Lexicon arabico-latinum”⁹⁹ klasiskās arābu valodas vārdnīca ar latīņu tulkojumu 4 sējumos. Līdztekus lielajām valodām ir arī izdevumi par mazajām valodām, piemēram, A. Kolombaroli (*Angelo Colombaroli*, 1863–1922) mācību līdzeklis azandu (*niam-niam*) valodā “Prémiers éléments de langue A-Sandeh vulgairement appelé Niam-Niam”¹⁰⁰ un H. Junkera (*Hermann Junker*, 1877–1962) darbs par nigēriešu-kordofāņu dialektiem “Kordofân-Texte im Dialekt von Gebel Dair”.¹⁰¹

Atsevišķā iespaidumā ir T. Neldekes (*Theodor Nöldeke*, 1836–1930) raksta godalgotais oriģināldarbs “Die semitischen Sprachen”¹⁰² vācu valodā, kas izmantots izdevuma “Encyclopaedia Britannica” šķirklīm par semītu valodām ar vēlākiem precizējumiem un papildinājumiem. 64 lappušu garajā materiālā apskatītas semītu grupas valodas: ziemeļsemītu – ebreju, fenīciešu, aramiešu, asīriešu, dienvidsemītu – arābu, etiopiešu, amharu, tigrinu, sabajiešu u. c.

Starp grāmatām, kas patlaban saglabājušās no prof. Bencingera privātbibliotēkas, nav T. Neldekes visslavenākā darba “Die Geschichte des Qorans”, taču ir šī Eiropas korānistikas klasiķa sniegtais pravieša Muhameda dzīves apraksts “Das Leben Muhammed’s nach den Quellen populär dargestellt”.¹⁰³ Par islāma vēsturi stāsta apjomīgais A. Millera (*August Müller*,

⁹⁵ Berlin: Verlag von Reuther & Reichard; London: Williams & Norgate; New York: B. Westermann & Co, 1896.

Karlsruhe; Leipzig: H. Reuther, 1885.

Berlin: Verlag von Reuther & Reichard, 1909.

Berlin: Verlag von Reuther & Reichard, 1913.

Halis Saxonum [Halle an der Saale]: apud C. A. Schwetschke et filium, 1830–1837.

¹⁰⁰ Le Caire: Imprimerie nationale, 1895.

Wien: im Kommission bei Alfred Hölder, 1913.

Leipzig: T. O. Weigel, 1887.

¹⁰³ Hannover: Carl Rümpler, 1863.

1848–1892) divsējumu izdevums “Der Islam in Morgen- und Abendland”,¹⁰⁴ kas iekļauts 45 sējumus aptverošā vispārējās vēstures izdevumā “Allgemeine Geschichte”, tas iepazīstina gan ar pašu musulmaņu, gan rietumnieku skatījumu uz islāma vēsturi. Tēma par sabiedriskās domas veidošanos skarta arī H. C. Trambula (*H. Clay Trumbull*, 1830–1903) grāmatā “Studies in Oriental social life and gleams from the East on the Sacred Page”,¹⁰⁵ kas bija viens no pirmajiem Austrumu sabiedriskās dzīves pētījumiem par to, kā Palestīnas apdzīvotāju skatījums uz Bībeli, iespējams, ietekmē Rietumu lasītāju priekšstatus.

Izdevums no pasaules vēstures monogrāfiju sērijas “Monographien zur Weltgeschichte” par islāma vēsturi mākslā, kultūrā un reliģijā – T. Manna (*Traugott Mann*, 1881–?) “Der Islam einst und jetzt”¹⁰⁶ satur daudz attēlu no islāma mākslas. Apraksti par sociālo dzīvi un paražām arābu vidē atrodami, piemēram, J. Velhauzena (*Julius Wellhausen*, 1844–1918) raksta izvilcumā “Die Ehe bei den Arabern”¹⁰⁷ un H. Grankvistas (*Hilma Natalia Granqvist*, 1890–1972) disertācijā “Marriage conditions in a Palestinian village”¹⁰⁸ ar etnoloģiskajiem pētījumiem par Palestīnas arābiem 1925.–1931. gadā. Kolekcijā glabājas arī periodiskā izdevuma “Die Welt des Islams Zeitschrift des Deutschen Gesellschaft des Islamkunde”¹⁰⁹ atsevišķi numuri.

Daudzi klasiski un nozīmīgi darbi atrodami nevis atsevišķos izdevumos, bet sērijā “Das Alte Orient”,¹¹⁰ kurā apkopota visplašākā tematika Seno Austrumu izpētē. I. Bencingera kolekcijā šīs sērijas grāmatas kompakti iesietas kopā pa vairākiem gadagājumiem, 32 sējumi 15 grāmatās.

No pazīstamā panbabilonista A. Jeremijas (*Alfred Jeremias*, 1864–1935) grāmatām pieminamas “Das Alte Testament im Lichte des Alten Orients”,¹¹¹ “Handbuch der altorientalischen

¹⁰⁴ Berlin: G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1885–1887.
Philadelphia: John D. Wattles & Company, 1894.

¹⁰⁶ Bielefeld; Leipzig: Verlag von Velhagen & Klasing, 1914.
[Göttingen: Königliche Gesellschaft der Wissenschaften, 1893].
Helsingfors: [b.i.], 1931.

¹⁰⁹ Berlin: Dietrich Reimer (Ernst Vohsen), 1913.
Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1902–1933. 2., durchgesehene Auflage.

¹¹¹ Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1916.

Geisteskultur”¹¹² “Die Panbabylonisten ; Der Alte Orient und die Aegyptische Religion”¹¹³ un vēl dažas, kas bija iekļautas sērijas “Das Alte Orient” gadagājumu kopsējumos. Bencingera bibliotēkā nav atrodams “Das Gilgamesch-Epos” A. Jeremijas tulkojumā, bet ir divi citi – A. Šota (*Albert Schott*, 1809–1847) un A. Ungnada (*Arthur Ungnad*, 1879–1947) tulkojumā. Šķiet pārspīlēti, bet padomju laikā eposs par Gilgamešu no kolekcijas bija izņemts un pārvietots uz specfonda.

Specifisks aspekts – medicīna Vecajā Derībā. Vilhelma Ebšteina (*Wilhelm Ebstein*, 1836–1912) grāmata “Die Medizin im Alten Testament”¹¹⁴ kolekcijā ir pat divos eksemplāros. No izdevumiem, kam ir saistība ar jaunāko laiku medicīnas aspektu, nevis reliģiju, jāmin H. Roršaha (*Hermann Rorschach*, 1884–1922) “Psychodiagnostik Methodik und Ergebnisse eines wahrnehmungsdiagnostischen Experiments (Deutenlassen von Zufallsformen)”¹¹⁵ un Latvijas Universitātes profesora E. Šneidera (*Ernst Schneider*, 1878–1957) grāmata “Die Bedeutung des Rorschachschen Formdeuteversuches zur Ermittlung intellektuell gehemmter Schüler”¹¹⁶ ar veltījuma ierakstu personiski I. Bencingeram – “*Dem Rorschach-Liebhaber [...] v. Verf.*” un šī paša autora darbs “Über Identifikation”¹¹⁷ – izvilcums no psihoanalitiskā žurnāla “Imago”. Šādas atsevišķas neprofila grāmatas tematiskās kolekcijās mēdz atklāt jaunas interešu šķautnes.

Krājumā ir arī grāmatu grupa, kas glabā informāciju par pilsētu un valstu straujo veidošanos 20. gadsimta 20. gados, piemēram, tagadējās Izraēlas teritorijā organizācijas “Keren haYesod” vācu valodā izdotā ilustrētā brošūra “Tel-Aviv”¹¹⁸ par Telavivas celtniecības sākumu, ivritā izdotā “Universitah ha-Ivrit bi-Yerushalayim”¹¹⁹ par Jeruzalemes jauno universitāti, angļu valodā izdotās “Jewish progress in Palestine facts and figures”¹²⁰ un “Palestine the land of

¹¹² Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1913.

Ibid., 1907.

Stuttgart: Verlag von Ferdinand Enke, 1901.

Bern; Leipzig: Ernst Bircher Verlag, 1921.

[Leipzig: J. A. Barth], [1928].

[Wien: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1926].

[Jerusalem]: Keren Hayesod, 1926.

[Jerusalem], 1926.

¹² London: Palestine Foundation Fund Keren Hayesod, 1925. 6th edition.

Jewish immigration”;¹²¹ Sīrijā – viena no Telavivas dibinātājiem, A. Rupina (*Arthur Ruppin*, 1876–1943) uzrakstītā “Syrien als Wirtschaftsgebiet”.¹²² Jaunais un vecais atainots arī H. fon Kīslinga (*Hans von Kiesling*, 1873–?) detalizētajā aprakstā “Damaskus altes und neues aus Syrien”,¹²³ kurā apvienota militārā karjera un aprakstniecība.

Atsevišķa izdevumu daļa saistīta ar izdevniecību “Lichtbilderverlag Theodor Benzinger”, kur kopā ar brāli Teodoru kā izdevēju laisti klajā ilustratīvi materiāli “Benzingers Lichtbilder für den Unterricht” ar pavadtekstu “Erläuterungen zu Benzingers Lichtbildern für den Unterricht”, domāti kā mācību uzskaites līdzekļi, kas nebija paredzēti komerciālai izplatīšanai. LU Bibliotēkā ir arī eksemplāri, ko Imanuels Bencingers dāvinājis saviem kolēģiem, piemēram, ar ierakstu “Herrn Prof. Dr. Balod mit kollegialem Grüß. I. Benzinger” izdevuma “Benzingers Lichtbilder zur Geschichte” sējumā “Erläuterungen zu Lichtbildern für den Geschichtsunterricht”,¹²⁴ kur I. Bencingers bija aprakstījis sējumus par Senajiem Austrumiem, par islāmu un krusta kariem. Imanuela Bencingera zināšanas par Palestīnu izcili nodēvēja izdevumam “825 ausgewählte Lichtbilder zur Geographie und Geschichte des Vorderen Orients besonders Palaestinas: [Orient]”.¹²⁵ Imanuela Bencingera vārds gan nefigurē trīs sējumā “Erläuterungen zu 938 ausgewählten Lichtbildern zur Länderkunde: [Auswahl]”¹²⁶ ģeogrāfijas skolotājiem un mākslas vēstures tematikā “Lichtbilder zur Kunstgeschichte”,¹²⁷ bet viņa privātajā bibliotēkā visi šie darbi ir atrodami.

Vairums rakstā minēto izdevumu tikuši izmantoti, veidojot profesora Imanuela Bencingera 150. dzimšanas dienai veltītu izstādi, taču kolekcijā glabājas vēl daudzas citas, te nepieminētas grāmatas, kuras savu vērtību nav zaudējušas arī mūsdienās.

¹²¹ London: Palestine Foundation Fund Keren Hayesod, 1925. 2nd edition. Berlin: Kolonial-Wirtschaftliches Komitee, [1916]. Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1919. Stuttgart: Lichtbilderverlag Theodor Benzinger, 1926.

Ibid., [1921?].

Ibid., 1921.

¹²⁷ Ibid., [1925?].

Summary

The Private Collection of Professor Immanuel Benzinger (1865–1935) in the Library of the University of Latvia

The private library of Immanuel Benzinger (1865–1935), a Professor of Theology at the Faculty of Theology of the University of Latvia from 1921 till 1935, is one of the remarkable historical collections at disposal of the Library of the University of Latvia.

It comprises literature that reflects all areas of Professor Immanuel Benzinger's interests and helped him to achieve the high level of competence in the field of theology, covering a broad spectrum of research materials on the Old Testament, biblical archeology and biblical geography, biblical languages and resources for studying them, etc. This historical collection mostly represents books issued at the end of the 19th century and in the first decades of the 20th century, it also contains editions on history of religion, literature on the Old Testament, historical material about the Holy Land in relation to the three major religions – Christianity, Judaism and Islam, archaeological research in Palestine, Israel, Syria, and other areas of this region, as well as about Ancient Egypt, Babylon and Phoenicia.

From about 1300 titles of the items initially less than 700 have survived, as the Library was forced to carry out "a stock purification" of theological literature during the Soviet-era censorship, however, there has still remained the most valuable part of this private collection, ready to be explored and used.